

технології має значний вплив на всі компоненти навчального процесу: змінюється сам характер, місце і методи спільної діяльності між викладачем і студентами; співвідношення дидактичних функцій; ускладнюються програми і методики викладання різних дисциплін; видозмінюються методи і форми проведення занять.

При цьому необхідно пам'ятати, що впровадження ІКТ у навчальний процес створює лише можливість, умови для підвищення його якості,

гнучкості, ефективності.

XXI століття вимагає нових підходів до освіти. Навчання має бути розвивальним у плані розвитку самостійного, критичного і творчого мислення. Для цього необхідне широке інформаційне поле діяльності, різноманітні джерела інформації, погляди, точки зору на одну й ту саму проблему, що спонукають до самостійного мислення, пошуку власної аргументованої позиції.

Література:

1. Dodge B (1995). Some Thoughts About Webquests. http://edweb.sdsu/courses/edtec596/about_webquests.htm 09.06.2010/
2. Быховский Я. С. Что такое образовательный Веб-квест? http://www.iteach.ru/met/metodika/a_2wn4.php 09.06.2010/
3. Хуторской А. В. Современная дидактика. Учеб. пособие. 2-е изд., переаб. / А. В. Хуторской. – М. : Высш. шк., 2007. – 639 с. : ил.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newscaching-ljo-klasse8b.jambo.com>

УДК 378.147:811.111

Н.В. Калашник, м. Вінниця, Україна / N. Kalashnyk, Vinnytsia, Ukraine

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Анотація. У статті представлені різні підходи до визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів-медиків.

З метою визначення авторських критеріїв, показників та рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів-медиків нами було проаналізовано попередні дисертаційні дослідження науковців з визначеної проблеми; результати власних спостережень за діяльністю та поведінкою студентів-іноземців у навчальний та позааудиторний час; та структура поняття «міжкультурна комунікативна компетентність іноземних студентів-медиків».

Показниками полікультурної вихованості іноземних студентів-медиків у вищих навчальних закладах за когнітивним критерієм автором визначені: крос-культурна грамотність; правильність і повнота уявлень про Україну, її історію, культуру, традиції, фольклор; знання державних символів України та повагу до них; знання про людські взаємини, моральні норми та норми-заборони.

Ключові слова: критерії, показники, рівні сформованості міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх лікарів-іноземців.

Diagnosis level of intercultural communicative competence formation of foreign medical students

Annotation. The article presents different approaches to the criteria, indicators and levels of intercultural communicative competence of foreign doctors.

We have analyzed preliminary scientists' dissertation research with a particular problem; results of their observations of the activities and behavior of foreign students in academic and extracurricular time; structure and concept of «intercultural communicative competence of foreign medical students» to determine the author's criteria, indicators and levels of intercultural communicative competence of foreign medical students.

Indicators of multicultural education of foreign medical students in higher educational institutions for cognitive criterion are determined by author. These are cross-cultural literacy; the accuracy and completeness of ideas about Ukraine, its history, culture, traditions, folklore; knowledge of state symbols of Ukraine and respect to them; knowledge of human relations, moral standards and standards-ban.

We highlight the following indicators in the linguistic and cultural criteria: a synthesis of knowledge about native culture and culture of Ukraine; language and cultural literacy; knowledge of intercultural interaction. Personal - motivational, student's potential we determined using the following indicators: tolerance; empathy; motivation; reflection.

Professionally communicative criteria evaluated in such terms as: communication skills, behavioral flexibility; ability to apply professional knowledge in terms of professional communication with other cultures.

As a result, we have identified four levels of intercultural communicative competence: the set of criteria and indicators of the system approach: high, sufficient, average, low levels.

Key words: *Criteria, indicators, levels of intercultural communicative competence of foreign doctors.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах посилюється значення розвитку ідеї міжкультурної освіти, і як її центрального моменту – підвищення рівня соціальної й культурної компетентності в освітньому середовищі. Особливо це значимо для студентів ВНЗ соціальної спрямованості, а також медичних ВНЗ, які у своїй майбутній професійній діяльності стикаються з різного роду комунікативними бар'єрами спілкування, котрі спричинені відмінностями у соціальних, політичних, етнічних, освітніх, релігійних відносинах суб'єктів спілкування. Особливо це стосується студентів-іноземців, які навчаються в нашій країні.

Актуальність проблеми формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів-іноземців, які навчаються у нашій країні, пов'язана з низкою обставин – розвитком глобалізаційних процесів і суперечливим характером діалогу культур, розширенням міграційних процесів у всьому світі, які створили потребу у нових формах міжкультурної й міжетнічної взаємодії, а також із необхідністю оптимізації міжнаціональних відносин, потребою у системному осмисленні здатності різних соціокультурних суб'єктів до комунікації та її аналізу як цілісного соціокультурного явища.

У сучасній вітчизняній науці актуалізується потреба у системному соціально-філософському, культурологічному та психолого-педагогічному дослідженні феномену міжкультурної комунікативної компетентності, визначенні її місця й ролі у процесі підготовки майбутніх студентів-іноземців у медичних університетах.

Аналіз попередніх наукових досліджень свідчить про те, що у сучасній педагогічній науці існують об'єктивні передумови для розгляду проблеми формування міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів, майбутніх лікарів.

Результати аналізу психолого-педагогічних праць свідчать про значну кількість наукових досліджень, присвячених питанням теорії та практики формування компетентності, в тому числі й комунікативної (Н. Бібік, Л. Морська, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, С. Шишов). Проблеми вивчення теоретико-методологічного забезпечення навчання іноземних студентів присвячено праці Т. Дементьєвої, А. Нікітіна, О. Резван, О. Решетової, І. Родіонової, Н. Стеніної, А.К. Тамеєма, Г. Шевчук тощо.

Проте залишається малодослідженою проблема формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів-іноземців з огляду на допрофесійну підготовку, з урахуванням вимог глобалізованої сучасної освіти та концептуальних засад підготовки фахівців, викладених у Болонській угоді.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні критеріїв, показників та рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів-медиків на основі

аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури та досвіду роботи.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо деякі різні підходи до визначення структури міжкультурної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науці, де цей феномен розглядається з трьох різних позицій: з позиції психології й теорії комунікації, з позиції міжнародного бізнесу й менеджменту і з позиції прикладної лінгвістики й теорії викладання іноземних мов. При цьому в дослідженнях зарубіжних науковців володіння умінням вести міжкультурну взаємодію має різні назви, що ускладнює дослідження цього питання. У процесі дослідження Є. Волкової було з'ясовано, що у науковій літературі зустрічаються такі терміни, котрі визначають компетентність у міжкультурному спілкуванні: міжкультурна компетентність (*intercultural competence*, *cross-cultural competence*), міжкультурна ефективність (*intercultural effectiveness*), міжкультурна комунікативна компетентність (*intercultural communication competence*), компетентність у міжкультурному спілкуванні (*transcultural communication competence*), компетентність міжкультурної поведінки (*intercultural action competence*) і компетентність у міжкультурній взаємодії (*intercultural interaction competence*). На основі аналізу наведених термінів та їх визначень, автор дійшла висновку, що ці терміни описують одне і те ж саме явище з різним ступенем деталізації. Причиною розходження у термінології є відносна новизна понятійного апарату, а також той факт, що ця проблема розглядається з позицій різних наук – психології, лінгвістики, теорії комунікації, а також з позицій міжнародного бізнесу й менеджменту [1].

З позиції психології й теорії комунікації існують різні підходи до визначення структури міжкультурної компетентності. Так, Г. Чен і Дж. Староста визначають такі *компоненти міжкультурної компетентності*:

– *Особистісні властивості.* Це риси, які складають особистість індивідуума. До цих властивостей належать самосвідомість, уявлення про самого себе (самооцінка), саморозкриття й саморелаксація.

– *Комунікативні вміння.* Вербальна і невербальна поведінка та інші вміння, які роблять нас здатними ефективно взаємодіяти з іншими людьми. До них належать соціальні вміння, гнучкість, уміння керувати взаємодією.

– *Психологічна адаптація,* яка розглядається як здатність на сприйняття іншої культури. Психологічна адаптація тягне за собою комплексний процес, через який ми засвоюємо здатність відповідати іншій культурі: фрустрація, стрес, відчуження й невизначеність.

– *Усвідомлення особливостей власної культури,* які впливають на нашу поведінку й мислення. До чононалежать: соціальні цінності,

соціальні норми, соціальні звичаї й соціальні системи [8].

С. Тінг-Тумі визначає такі компоненти міжкультурної компетенції: знання, глибоке розуміння важливих концептів міжкультурної комунікації; уважність до власних внутрішніх поглядів, емоцій, і в той же час налаштування на пізнання, погляди іншого; комунікативні вміння, ключовими з яких є спостережливність, вміння уважно слухати, спільний діалог [9].

В. Гудікунс визначає три компонента міжкультурної компетенції: мотивація (потреба в передбачливості, потреба уникати почуття хвилювання, потреба підтримувати уявлення про себе, тенденції наближення-віддалення); знання (знання про те, як зібрати інформацію, знання групових відмінностей, знання особистих подібностей, знання альтернативних інтерпретацій); уміння (здатність бути уважним, здатність переносити невизначеність, здатність керувати почуттями хвилювання, здатність до емпатії, здатність адаптувати власну комунікацію, здатність робити правильні передбачення і давати правильні пояснення) [10].

Науковці, які спеціалізуються у сфері теорії менеджменту, почали виявляти інтерес до питання розвитку міжкультурної компетенції у 1980-х роках. Фахівці британської компанії WorldWork Ltd розробили концепцію міжкультурної компетенції, яка широко використовується у міжнародному бізнесі. Згідно з цією концепцією міжкультурна компетенція складається з таких компонентів: відкритість; гнучкість; особиста автономія; емоційна сила; координування почутої інформації; вміння забезпечувати прозорість; культурологічні знання; вміння здійснювати вплив; синергія [1].

Одним із провідних науковців, що розробляли питання міжкультурної компетенції, був Майкл Байрам. Саме Байрам, а дещо пізніше команда проекту Оцінки Міжкультурної Компетенції (INCA project) розробили концепцію структури міжкультурної компетенції. У своїх розробках М. Байрам спирався на попередні дослідження М. Канале і М. Свейн (1980). М. Байрам розглядає міжкультурну компетенцію як сукупність п'яти елементів: відношення (допитливість і відкритість, готовність відсунути недовіру до іншої культури і довіра до власної); знання (соціальних груп та їх життєдіяльності у власній та іншій культурах і процесів суспільної та індивідуальної взаємодії); вміння інтерпретації і співвідношення (здатність інтерпретувати документ або подію, що відносяться до іншої культури і співвіднести з документом із власної культури); вміння робити відкриття і взаємодіяти (здатність отримати нові знання про чужу культуру і здатність оперувати знаннями, вміннями і відношеннями у реальній практиці міжкультурного спілкування); критичне усвідомлення культури / політична освіта (здатність критично й чітко оцінювати

перспективи, процеси й продукти своєї чужої культури [7].

Відповідно до цих підходів структура міжкультурної компетенції розглядається по-різному. Так, О. Леонтович, наприклад, вважає міжкультурну компетенцію «конгломератом, щонайменше, трьох складових: мовної, комунікативної і культурної компетенції. Поєднуючись воєдино, вони створюють якісно нове ціле, яке відрізняється власними ознаками, відмінними від кожного із компонентів, які розглядаються окремо» [3, с. 49].

Розглядаючи міжкультурну компетенцію як частину іншомовної компетенції важливо відзначити й інші підходи до її аналізу. Так, В. Фурманова аналізує міжкультурну компетенцію не за якісним компонентом, а за рівнем і фазами формування. Автор виділяє інформаційну, порівняльну, адаптаційну та апікаційну фази формування міжкультурної компетенції. Інформаційна фаза – це процес інструктування і введення додаткової інформації. Порівняльна фаза передбачає аналіз іншомовної і власної культури. Адаптаційна фаза передбачає розуміння іншої культури шляхом узгодження з перформативним настроєм того, хто бере участь у процесі спілкування [5, с. 75].

Л. Чумак засвідчує, що в структурі полікультурної вихованості учнів можна виділити три компоненти: спонукально-цільовий, інформаційний та діяльнісний. Спонукально-цільовий компонент включає уявлення про важливість вияву моральності й толерантності в суспільстві, стійке ціннісне ставлення до людства, батьківщини, оточуючих, до себе, здатність самостійно оцінювати мотиви та дії. Інформаційний компонент передбачає культурологічні й соціальні знання про громадянські, демократичні, національні й загальнолюдські моральні цінності, які орієнтують особистість на усвідомлення понять «національна культура», «загальнолюдська культура», «моральні цінності». Діяльнісний компонент спрямований на набуття учнями досвіду відповідних вчинків, формування прийомів розв'язання ситуацій [6, с. 7].

З метою визначення авторських критеріїв, показників та рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів-медиків нами було проаналізовано: попередні дисертаційні дослідження науковців з визначеної проблеми; результати власних спостережень за діяльністю та поведінкою студентів-іноземців у навчальний та позааудиторний час; а також визначена вище структура поняття «міжкультурна комунікативна компетентність іноземних студентів-медиків».

І. Зозулею на підставі визначених нею компонентів, було виокремлено п'ять критеріїв полікультурної вихованості іноземних студентів, а саме: когнітивний, комунікативний, мотиваційний, емоційно-ціннісний та діяльнісний. Зазначені критерії були виявлені у показниках [2, с. 8].

Показниками полікультурної вихованості іноземних студентів-медиків у вищих навчальних закладах за *когнітивним критерієм* автором визначені: крос-культурна грамотність; правильність і повнота уявлень про Україну, її історію, культуру, традиції, фольклор; знання державних символів України та повагу до них; знання про людські взаємини, моральні норми та норми-заборони. *Комунікативний критерій* характеризується такими показниками, як розвиненість навичок діалогічного мовлення, тобто вміння брати участь у розмові згідно із заданою ситуацією спілкування, використовуючи увесь свій мовленнєвий досвід; розвиненість навичок монологічного мовлення, тобто вміння проектувати та створювати мовленнєві висловлювання; уявлення про культуру спілкування та мовлення в українському суспільстві; дотримання правил українського мовленнєвого етикету. Показниками *емоційно-ціннісного* критерію є: позитивне сприйняття культурної розмаїтості й відкритість до української культури; толерантність як визнання й прийняття культури іншого; альтруїзм як система ціннісних орієнтацій особистості; здатність знижувати рівень емоційного реагування на несприятливі фактори міжособистісного спілкування. Показники *діяльнісного критерію*: позитивна культурна взаємодія у процесі спілкування; здатність і готовність іноземних студентів виявляти ініціативу у встановленні міжкультурного контакту з метою досягнення розуміння; здатність і готовність прийняття на себе відповідальності за усунення можливого міжкультурного непорозуміння; вміння виявляти дипломатичність для підтримки діалогу культур [2, с. 8].

Деяко інакше до визначення критеріїв та показників полікультурної вихованості підійшла Л. Чумак, а саме: мотиваційний (розвиненість мотиваційної сфери до виявлення морально-толерантних якостей, емоційної чуйності у стосунках); когнітивний (пізнання та наявність знань змісту

моральних норм, правил, стосунків, способів взаємодії між людьми; культура міжособистісного спілкування; знання про співвідношення власної діяльності з процесами, що відбуваються в житті суспільства); поведінковий (реалізація умінь і навичок доброзичливих стосунків, тактика й оптимальні способи толерантної поведінки) [6, с. 7]. Щодо рівнів полікультурної вихованості, то автором було визначено три рівні, а саме: активно-творчий (високий), усвідомлено-ситуативний (середній) і репродуктивний (низький) [6, с. 8].

Отже, бачимо, що в науці немає єдиного підходу до визначення критеріїв і показників міжкультурної комунікативної компетентності. Охарактеризуємо власний підхід до цієї проблеми.

Проведений аналіз категорії міжкультурної комунікативної компетентності, генезис проблеми розвитку міжкультурної комунікативної компетентності, визначення структури цього поняття, дозволили провести аналіз сформованості міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх медиків-іноземців в умовах університетської освіти.

Для цього була розроблена діагностична модель визначення та моніторингу рівня розвитку міжкультурної комунікативної компетентності студентів, яка включала систему критеріїв, показників та рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності та діагностику сформованості міжкультурної комунікативної компетентності студентів-іноземців.

Складність структури міжкультурної комунікативної компетентності зумовила необхідність визначення множинності критеріїв та показників. Серед критеріїв оцінки рівня розвитку міжкультурної комунікативної компетентності нами були визначені такі: мовно-культурний; особистісно-мотиваційний; професійно-комунікативний.

Таблиця 1

Критерії і показники впливу експериментальної методики на формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх медиків-іноземців

№	Компоненти	Критерії	Показники
1.	Когнітивний	Мовно-культурний	1. Синтез знань про рідну культуру та культуру іншої країни. 2. Мовно-культурна грамотність 3. Знання про міжкультурну взаємодію
2.	Мотиваційно-ціннісний	Особистісно-мотиваційний	1. Толерантність 2. Емпатія 3. Мотивованість 4. Рефлексія
3.	Комунікативно-діяльнісний	Професійно-комунікативний	1. Комунікативні вміння 2. Поведінкова гнучкість 3. Вміння застосовувати фахові знання в умовах професійної комунікації з представниками інших культур

У мовно-культурному критерії ми виділяємо такі показники: синтез знань про рідну культуру та культуру України; мовно-культурна грамотність;

знання про міжкультурну взаємодію.

Особистісно-мотиваційний потенціал студента ми визначали за такими показниками:

толерантність; емпатія; мотивованість; рефлексія.

Професійно-комунікативний критерій оцінювався за показниками: комунікативні вміння; поведінкова гнучкість; вміння застосовувати фахові знання в умовах професійної комунікації з представниками інших культур

У результаті ми визначили чотири рівні розвитку міжкультурної комунікативної компетентності: за сукупністю критеріїв та показників з позицій системного підходу: високий, достатній, середній рівень, низький рівень.

Література:

1. Волкова Е.В. Различие подходов к определению структуры межкультурной компетенции в российской и зарубежной науке. Электронный ресурс/ режим доступа: http://www.rusnaka.com/15 NPN_/Philologia/7_138206.doc.htm.
2. Зозуля І.Є. Полікультурне виховання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів // Автореф. дис...канд.пед.наук. – 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінниця, 2012. – 21 с.
3. Леонтович О. А. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения: Монография, – М.: Гнозис, 2005.
4. Маслак Л.П. Педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх офіцерів радіоінженерних спеціальностей // Автореф. дис. канд. пед. наук. – 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Житомир, 2010. – 20 с.
5. Фурманова В. П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам.- Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 1993.
6. Чумак Л.В. Полікультурне виховання учнів середніх (5-8) класів в умовах родинно-шкільного освітнього простору // Автореф. дис. канд. пед. наук. – 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Тернопіль, 2011. – 20 с.
7. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
8. Chen G.-M., Starosta W. J. Foundations of Intercultural Communication, 2nd edn. Lanham, MD: University Press of America, 2005.
9. Ting-Toomey S. Communicating across Cultures. New York: The Guilford Press, 1999.
10. Gudykunst W. B. Bridging Differences: Effective Intergroup Communication, 4th edn. London: Sage, 2004.

УДК 37.011.3-051-047.22

А. Ю. Киналь, м. Вінниця, Україна / A. Kynal, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: annakinal@mail.ru

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Стаття є аналітичним узагальненням теоретичних психолого-педагогічних наробок вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ.

У статті висвітлено процес професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, формування ключових професійних компетентностей педагога у ВНЗ; охарактеризовано поняття інформаційної компетентності як однієї з ключових у структурі професійної компетентності; визначено роль інформаційної компетентності як необхідної умови розвитку інших професійних компетентностей майбутнього фахівця; виокремлено три основних підходи до структурування інформаційної компетентності, описано змістові характеристики структурних компонентів інформаційної компетентності вчителя іноземної мови відповідно до напрямків професійної діяльності (методичної, наукової, навчальної та самоосвітньої), видів обробки інформації (отримання, оцінювання, організація, використання, передача та етика використання інформації) та підструктур особистості (когнітивний, операційний, мотиваційний, ціннісно-рефлексивний та емоційно-вольовий).

Інформаційна компетентність є однією із важливих складових професійної компетентності, оскільки забезпечує реалізацію професійних знань, умінь та навиків майбутнього вчителя. Інформаційна компетентність виступає системною професійно-особистісною характеристикою майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, що включає мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, вимагає сукупність знань, форм і способів їх використання в інформаційному просторі, та вміння передати ці уміння суб'єктам навчання.

Ключові слова: інформаційна компетентність, професійна компетентність, ключові компетентності, структурні компоненти інформаційної компетентності, змістові характеристики компонентів інформаційної компетентності, когнітивний компонент підструктури особистості, операційний компонент підструктури особистості, мотиваційний компонент підструктури особистості, ціннісно-рефлексивний компонент підструктури особистості, емоційно-вольовий компонент підструктури особистості.